

POVIJESNE TEME U *DANICI ILIRSKOJ I
ZORI DALMATINSKOJ*: PREMA REKONSTRUKCIJI
IMAGINARIJĀ PREPORODNOG RAZDOBLJA*

Davor Dukić

UDK: 050:94(497.5)''18''

U polazištu ovog istraživanja dvije su pretpostavke: 1) da književna i kulturna periodika, napose u 19. stoljeću, predstavlja prikladan istraživački model za rekonstrukciju imaginarija pripadajućih komunikacijskih zajednica; 2) da tematizacija povijesti u takvim publikacijama otkriva neke od temeljnih atributa identiteta (autopredodžbe) zajednica u kojima su te tiskovine nastale i/ili za koje su bile namijenjene. U središtu je istraživačkog interesa analiza prisutnosti i obrade povijesnih tema u dvama vodećim preporodnim periodcima: *Danici ilirskoj* i *Zori dalmatinskoj*. Analiza pokazuje neke očekivane sličnosti – izrazitu prisutnost antiosmanskih i slavenofilskih tendencija – ali i neke u književnoj i kulturnoj historiografiji manje isticane ili elaborirane razlike kad su u pitanju druge povijesne teme

* Prva istraživanja na kojima se temelji ovaj prilog obavljena su još 2015. za (neobjavljeno) predavanje pod naslovom »Die geschichtliche Thematik in den Periodika der Kroatischen Nationalen Wiedergeburt«, održano na Sveučilištu u Heidelbergu 8. srpnja 2015. godine, a u sklopu niza predavanja »Kultur- und Geistesgeschichte der slavischen Völker« pod vodstvom Ursa Heftricha, predstojnika heidelberškog Slavenškog instituta. Nastavak istraživanja proveden je 2022. godine u sklopu institucijskog istraživačkog projekta na zagrebačkom Filozofskom fakultetu »Hrvatska književnost i kultura u pripremnom razdoblju hrvatskoga narodnog preporoda (1790–1835)« pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Suzane Coha.

poput upada Mongola u hrvatske zemlje 1242. godine, napoleonskih ratova i tematizacije mletačke povijesti. U konačnici *Zora dalmatinska* za razliku od *Danice ilirske* pokazuje izraziti interes za vlastitu »regionalnu«, dalmatinsku povijest.

Ključne riječi: Ilirski pokret; kulturni imaginarij; reprezentiranje povijesti; *Danica ilirska*, *Zora dalmatinska*

I. ISTRAŽIVAČKA POLAZIŠTA

Postavka o važnosti tematizacije povijesti u ranoj hrvatskoj periodici nije rezultat posrednog zaključivanja nego, kad je u pitanju njezina temeljna publikacija, programska i deklarativna očiglednost. Tako se već u »Oglasu« datiranom 20. listopada 1834. u kojem Ljudevit Gaj najavljuje skorašnje izlaženje *Danicze horvatzke, slavonszke y dalmatinzke* nalazi i ova često citirana rečenica:

Najvehjom nadalje marljivostjom pisat' cheju se u nashim' Novinama iz dobrih izvorah izvadjeni dogadjaji drage nashe trojjedne Domovine, to jest: pripovisti od starinskoga Ilirah i Horvatah pribivanja, od njihovih Xupanah, Knezovah, Banah, Kraljah, Vitezovah, od ucsenih i glasovitih Ljudih, – razgovori sverhu proshastoga derxavskoga vladanja, sverhu sriche i nesriche nashih Pradidovah, sverhu starinskih gradovah i drugih zlamenitih mistah i plemenitih rodovah...

Ta osviještena upotreba povijesti u preporodnom diskursu nije promakla Đuri Šurminu, najstarijem ambicioznijem istraživaču hrvatske književne kulture 30-ih i 40-ih godina 19. stoljeća (Šurmin 1903: 172, 175), ali ni on (Šurmin 1904.) kao ni njegovi nasljedovatelji nisu imali potrebu sustavnije istražiti reprezentaciju povijesti u *Danici ilirskoj*. Slavko Ježić zadovoljio se tek uvidom o domoljubno-identitetnoj funkciji povijesnih sižea u preporodnoj književnosti (Ježić ²1993: 198). Antun Barac je, s druge strane, istaknuo najprije važnost priloga »o hrvatskoj i narodnoj prošlosti« u *Danici* (Barac 1954: 54), da bi u daljnjoj analizi posvetio ponešto prostora tematizaciji povijesti u različitim žanrovima književnosti ilirizma (isto: 77-78, 93-94) te naposljetku zaključio kako je »kult historije« jedno od

važnijih obilježja koje je hrvatska preporodna književnost preuzela od europske romantike (isto: 155). Kasniji domaći književni povjesničari – Milorad Živančević (1975.), Miroslav Šicel (2004.) i Vinko Brešić (2019.) – nisu u svojim sintezama hrvatske književnosti preporodnog razdoblja posebno analizirali »povijest« kao izdvojenu sastavnicu njezina tematskog svijeta. Isto vrijedi i za monografiju Suzane Coha (2014.) u kojoj su povijesne teme uklopljene u diskurs kolektivne/nacionalne identifikacije.

Ova je problematika imala znatno bolju fortunu u proučavanju zadarskog književno-kulturnog časopisa *Zora dalmatinska*, i to ponajprije zahvaljujući znanstvenom skupu održanom u Zadru 1994. povodom 150. obljetnice publikacije, odnosno zborniku radova tog simpozija objavljenom naredne godine (Batović 1995a). Upravo se urednik zbornika, zapravo prave sustavne monografije o *Zori dalmatinskoj*, Šime Batović u svom prilogu pozabavio tematizacijom povijesti na stranicama zadarskog periodika (Batović 1995b). Profesor arheologije Filozofskog fakulteta u Zadru naglasak je ipak stavio na priloge o arheologiji i staroj povijesti, a sam koncept »povijesti« odredio kao »povijesnu znanost«, područje sustavnog znanja a ne kao »predodžbu/reprezentaciju prošlosti«, što je slučaj u ovom tekstu. Stoga su, unatoč metodološkim sličnostima dvaju priloga – tendencijama prema kvantifikaciji i transparentnoj tematološkoj deskripciji oslonjenoj na bibliografski popis izvora – razlike u izboru građe i zaključcima znatne. Batović je tako u svojim istraživanjima izostavio književne tekstove u užem značenju riječi (pjesme i pripovijetke), a dva se izbora razlikuju i kad je u pitanju nefikcionalna povijesna proza.¹

Ovdje primijenjena tematološka istraživačka metodologija vrlo je jednostavna: najprije su u pregledu obaju časopisa izdvojeni članci povijesne tematike (njihov se popis donosi u dodatku ovom prilogu), a zatim se na temelju ponovljenih čitanja pristupilo specifičnijoj tematskoj klasifikaciji. Na ovom stupnju istraživanja riječ je još uvijek uglavnom o površinskoj analizi izvora koja ima za cilj uspostaviti tematske profile časopisa pogodne za usporedbu.

¹ Od 66 bibliografskih jedinica iz *Zore dalmatinske* navedenih u dodatku ovom prilogu, Šime Batović u svom popisu nema 21 (br. 102, 109, 112, 116, 118, 124, 128, 132, 134, 135, 136, 139, 141, 143, 148, 149, 151, 154, 155, 156, 157). Iz njegova popisa koji obuhvaća 74 bibliografske jedinice, njih 27 nije navedeno u mom Dodatku (v. Batović 1995b, br. 4, 5, 6, 7, 13, 15, 20, 22, 22a, 24, 25, 26, 31, 32, 51, 53, 54, 59, 61, 63, 64, 65, 67, 69, 71, 72, 73).

II. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

II.1. *Danica ilirska*

Danica ilirska, ili često samo *Danica*, uobičajeni je naziv za književni dodatak političkim novinama koje su u Zagrebu pokrenute 1835. kao *Novine horvatzke* na kajkavskom jeziku i grafiji, da bi od 1836. izlazile u ilirskoj grafiji i na štokavskom idiomu mijenjajući nekoliko puta svoj naziv (*Ilirske narodne novine*, 1836. – 1843.; *Narodne novine*, 1843. – 1844., 1849. – 1853.; *Novine horvatsko-slavonsko-dalmatinske*, 1844. – 1849.). Slične promjene grafije i naziva doživjela je i *Danica* (*Danicza horvatzka, slavonzka y dalmatinzka*, 1835.; *Danica ilirska*, 1836. – 1843., 1849. – 1867.; *Danica horvatska, slavonska i dalmatinska*, 1843. – 1848.). *Novine* su izlazile na pola arka dva puta tjedno, utorkom i subotom, *Danica* u istom formatu samo subotom.

U 168 brojeva *Danice* od ukupno 759, dakle u 22,13 %, mogao se pročitati barem jedan prilog povijesne tematike. U daljnjem se tekstu taj korpus ukratko prikazuje raščlanjen na glavne teme, i to redoslijedom prema zastupljenosti.

II.1.1. (Anti)turska povijesna tematika

Riječ je o najčešćoj povijesnoj temi u *Danici*. Od 1835. do 1849. objavljeno je 38 priloga o antiturskoj povijesnoj tematici u 74 broja (neki se prilozi objavljuju u više nastavaka), što znači da se u 9,75 % svih brojeva mogao čitati jedan prilog ove tematike. Pjesme čine točno polovicu korpusa (19), a u drugoj polovici 12 priloga pripada različitim oblicima historiografske proze, šest povijesnim pripovijetkama te jedan povijesnoj drami.

Detekcija geokulturnih prostora ili naroda koji u tim priložima zauzimaju funkciju mjesta radnje i/ili protagonista također daje znakovite rezultate: u 14 tekstova to su Srbi i Srbija, u 11 Hrvati/Hrvatska ili Ugarska, u četiri Bosna, u tri Crna Gora, u isto toliko Albanci/Albanija te u po jednom prilogu Poljska, Bizant i Turska. Dakle, turska se kultura kao takva, odnosno neki njezin segment, prikazuje u samo jednom tekstu; riječ je o pisanoj objavi rata Osmanskog Carstva Habsburškoj Monarhiji 1663. godine u kojoj autor vidi primjer »rokoko-stila«

[sic!] (br. 35).² Antiturska se tema u *Danici* ponajprije konkretizira kao glorifikacija kršćanskih borbi protiv Osmanlija, pri čemu se oko dvije trećine priloga odnosi na Srbe i Hrvate tj. na borbe u Srbiji i Hrvatskoj. U sva tri priloga koja se vezuju uz Albaniju (dva historiografska teksta i jedna pjesma) glavni je junak Juraj Kastriotić Skenderbeg, koji reputaciju glasovitog antiturskog borca ima i u europskoj/talijanskoj ranonovovjekovnoj književnoj kulturi, a zahvaljujući *Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga* Andrije Kačića Miošića od sredine 18. stoljeća, i u hrvatskoj književnosti.

Smisao antiturskih priloga u *Danici* eksplicitno se razotkriva u metatekstualnom zaključku Ljudevita Vukotinovića pri kraju njegove pripovijetke »Ivan Vojković«, o hrvatskom borcu protiv Osmanlija u 17. stoljeću (br. 3):

nam dozta bude znati, da je takaj Ivan Vojkovich jedan zmed onih neizbrojenih vitezov, koji szu za ztarinzku horvatzku szlobodu szvoju junachku kerv radi aldovali y z kojimi sze nash narod y domovina ponosziti more. Vitezi ovi poztavili szu kasznim unukom zaszlavnu peldu, shta pravi domovine szin za prirodzene praviczze i narodnu szamozialnozt chiniti ima; y mi nyihov zpomenek poshtujemo; kajti rech szvoju »bolye je postenye prez sivlenja, neg sivlenye prez postenya«, veztovito zpunili jeszu. (Danica, I/1835, br. 16, str. 63)³

Za pet priloga ove skupine eksplicitno se navodi da su preuzeti iz drugih publikacija, među kojima su dva duža teksta Vuka Stefanovića Karadžića o prvim dvjema godinama Prvog srpskog ustanka te jedna povijesna pripovijetka ruskog pisca Fadeja Venediktovića Bulgarina (Tadej Bulgarin, 1789. – 1859.), čiji su se tekstovi i inače često prevodili u *Danici*. Premda je broj preuzetih tekstova u ovoj skupini vjerojatno znatno veći, ni broj originalnih priloga nije malen jer se među

² Tekstovi iz analizirane periodike navode se prema rednim brojevima iz Dodatka ovom prilogu, a citirani dijelovi s potpunim bibliografskim podatcima.

³ Slično piše i Gedeon Maretić: »Tersimo se dakle starih naših slavna vojevanja i glasovita dčela našim posljednjim unukom književno sačuvati, da se u vitežka dčelovanja svojih dčedah i šukundčedah kano u zercalo ogledati, njih slobodno i veselo naslčedovati i proti obćenitom neprijatelju, ako bi okolnosti zahtčevale, istim serdcem na bojište stupiti mogu, i tako činom proslave najkasnii potomci svetu uspomčnu davnih vitežkih praotacah.« (*Danica* IV/1838, br. 1, str. 3)

autorima javljaju poznati suradnici zagrebačkog periodika i pristalice ilirizma: Ljudevit Vukotinović, Josip Marić, Mate Topalović, Antun Mažuranić, Vjekoslav Babukić, Ognjoslav Utješinović Ostrožinski, Dragutin Galac i Ivan Trnski.

Prilozi o srpsko-turskim sukobima tematiziraju samo dva povijesna događaja: Bitku na Kosovu 1389. (br. 7, 24 i 28) i Prvi srpski ustanak 1804. – 1813. (br. 4-5, 12, 23, 25, 36, 38). Među tekstovima koji se bave hrvatskom poviješću nalaze se prilozi o Bitki na Krbavskom polju 1493. (br. 15), o opsadi Gvozdanskog 1577. – 1578. (br. 16), o Bitki kod Siska 1593. i Dugom ratu (1593. – 1606.; br. 18, 26) te o opsadi Sigeta 1566. (br. 13). Važno je primijetiti da su hrvatsko-turski sukobi gotovo isključivo lokalizirani u sjevernu Hrvatsku: u *Danici* nije se pisalo o događajima iz osmansko-mletačkih ratova u Dalmaciji.

II.1.2. Iliri i antika

Iliri i antika na drugom su mjestu među povijesnim temama *Danice ilirske*, ali sa znatno manjim udjelom od antiturskog korpusa: pojavljuju se u 16 priloga u 31 broju, tj. u oko 4 % svih brojeva. Pretežitu većinu u ovoj skupini, ukupno 13 tekstova, čine različiti prozni žanrovi poput povijesnih rasprava, arheoloških izvještaja i sl. Samo su tri teksta književna u užem značenju: dvije povijesne pripovijetke i jedna pjesma.

Dvije dominantne teme u ovom korpusu jesu povijest Ilira (pet tekstova) te rimski car Dioklecijan, Salona i careva palača u Splitu (također pet tekstova). Te su dvije teme samo naizgled različite jer je Dioklecijan prikazan kao car ilirskog podrijetla tj. »naše krvi cesar«, a time i kao najveća ličnost ilirske tj. najstarije južnoslavenske povijesti. Kao esencijalne Dioklecijanove osobine istaknuti su skromnost, pristupačnost ili nedostatak bilo kakve ambicije, što je povezano s posljednjim godinama njegova života, kada je dobrovoljno napustio dužnost i povukao se u Dalmaciju. Tamnija strana njegove biografije – zloglasni progoni kršćana – nije tematizirana, no na samom kraju jedne duže pripovijetke njemačko-švicarskog pisca Heinricha Zschokkea (br. 52) nalazi se dijalog o novoj religiji između protagonista, mladog kršćanina Krisaora, i starog Dioklecijana u njegovoj splitskoj palači. U tom se dijalogu aludira na Dioklecijanove progone kršćana; bivši car nije naravno preobraćen na kršćanstvo, ali se pokazuje tolerantnim polemičarem koji ipak ustraje na svojim konzervativnim stajalištima. Dioklecijanove osobine u potpunosti su kompatibilne s karakterom njegova ilirskog

naroda: u *Danici* Iliri se prikazuju kao siromašan, ali ponosan, hrabar, slobodarski i domoljuban narod, što treba razumjeti kao autostereotip, kao povijesnu nacionalnu autopredodžbu iliraca.

Najmanje četiri teksta o Ilirima, Dioklecijanu i Saloni preuzeti su iz drugih izvora, no šest priloga napisali su domaći autori, među kojima i vodeće figure Ilirskog pokreta kao Ljudevit Gaj, Ivan Kukuljević Sakcinski, Dimitrija Demeter.

II.1.3. Napoleonski ratovi

Nešto manje od Ilira, antike i Dioklecijana u *Danici ilirskoj* tematizirani su napoleonski ratovi i Francuzi: kao glavna tema pojavljuju se u 13 priloga u 23 broja, ili u oko 3 % svih brojeva. I u ovoj temi dominiraju različite prozne vrste (devet priloga), ovaj put, međutim, zbog relativno male povijesne distance, uglavnom je riječ o ratnim memoarima. Preostala su četiri teksta književna u užem značenju riječi: tri povijesne pripovijetke i jedna pjesma. Mjesto su radnje za pet tekstova hrvatske zemlje, za četiri Rusija, dok se u isto toliko priloga radi o hrvatskim vojnicima na stranim bojišnicama.

Za samo se dva priloga navodi da su preuzeti i prevedeni iz austrijskih publikacija. S druge strane, samo su dva poznatija pripadnika Ilirskog pokreta napisali po jedan tekst ove tematike: Ljudevit Vukotinović i Bogoslav Šulek. Većini priloga autori su, dakle, manje poznati sudionici napoleonskih ratova kao što su Antun Russi, Franjo Strüff, Ilija Rukavina Ljubački, Špiro Dimitrović, Rafael Ivičević, Milorad Medaković.

Najvažniji su događaji ovog povijesnog tematskog kompleksa Bitka kod Bilaja pokraj Gospića u svibnju 1809. između francuskih trupa u Dalmaciji i austrijskih jedinica iz Hrvatske (br. 59, 67), zatim Napoleonov pohod na Rusiju 1812. (br. 57, 58, 63, 66) te bijeg dalmatinskih vojnika s francuske na austrijsku stranu 1813., koji je predstavljen, ne kao veleizdaja, nego kao domoljubni podvig (br. 56, 61, 62).

Vrijednosti ili ideologemi koji su upisani u ove tekstove jesu hrabrost hrvatskih vojnika, njihova lojalnost austrijskom caru i domovini, koja se razumijeva kao prirodan dio habsburške države, kako se primjerice ističe u tekstu Danijela R. »Horvati u Glogovi« (br. 56):

Ovo je bilo doszta veliko znamenye hrabrenim Horvatom, da miszle na szredztva iliti nachine, kak bi sze franczuzkoga jarma reshiti, y pod zaztavami szvoga prirodnoga vladavcza za zlatu szloboschinu vojevati mogli. (Danica, I/1835, br. 14, 54)

Važno je, međutim, naglasiti da u ovom korpusu tekstova ipak izostaje polemika s ideologijom i politikom francuskih vlasti.

II.1.4. Mongoli/Tatari i srednji vijek

Četvrta i posljednja povijesna tema u *Danici ilirskoj* koja posjeduje stanovit identitetski potencijal jest ‘srednji vijek’, s posebnim naglaskom na upad Tatara u hrvatske zemlje 1241. i 1242. godine. Svega osam priloga objavljenih u 12 brojeva, tj. oko 1,6 % svih brojeva, pripada ovoj temi. U polovici tog korpusa tematizira se provala Tatara, a među tim su prilozima i obje pjesme – sve ostalo su prozni tekstovi.

Prvi je prilog u ovom nizu duži povijesni prikaz Bitke na Grobničkom polju što ga je u četvrtom godištu 1838. godine objavio umirovljeni habsburški pukovnik Gedeon Maretić (br. 68; Živančević 1973: 81). Ostala su tri teksta o toj temi objavljena 1842. godine, dakle o 600. obljetnici bitke (isto vrijedi i za spjev Dimitrije Demetra *Grobničko polje*, objavljen u *Kolu*). Jednu relativno kratku ali vrlo ambicioznu pjesmu objavio je Ivan Trnski (br. 70), a jednu dužu, estetski manje uspjelu, ali zato sadržajno zanimljivu, publicirao je Ivan Kukuljević Sakcinski (br. 71). Prvi dio te pjesme posvećen je Bitki na Grobničkom polju, u drugom se dijelu problematizira nesretno stanje u kojem se nalaze Slaveni zbog svoje podijeljenosti, a pri samom kraju pjesme propagira se ilirsko ime za sve južne Slavene. Događa se to godinu dana prije službene zabrane te oznake u političkom diskursu. Kukuljević je svoju pjesmu recitirao u vrijeme trodnevnih obljetničkih svečanosti u Zagrebu u rujnu 1842., a opširan opis proslave objavljen je u istom mjesecu u dva susljedna broja *Danice ilirske* (br. 72). Tatarska je tema u *Danici* bila povezana sa 600. obljetnicom prodora tog naroda u hrvatske zemlje, no taj se pojedinačni povijesni narativ bolje od onog o napoleonskim ratovima uklapao u opći povijesni narativ ilirskog pokreta koji se temelji na ideji o Hrvatima, tj. južnim Slavenima/Ilirima, ali i drugim Slavenima, kao zaštitnom bedemu europske civilizacije od osvajača iz Azije.

Dva priloga ovog korpusa posvećena su povijesti drugih dvaju dijelova »ilirskog naroda«: u prvom se izvještava o običaju ustoličenja koruških vojvoda na Gospospetskom polju (br. 69), u drugom o posjetu srpskog cara Dušana Dubrovniku (br. 75). Preostala dva priloga ovog niza tematiziraju srednjovjekovnu povijest Slavena, a obama je autor Fadej Venediktovič Bulgarin. U jednom pokušava rekonstruirati kulturu dunavskih Slavena iz 6. i 7. stoljeća (br. 74), dok u drugom, za ovu analizu znatno zanimljivijem, brani tezu o nepostojanju seobe naroda; Rimsko su Carstvo prema njemu razorili savezi slavenskih, germanskih i azijskih naroda, pri čemu su Slaveni imali odlučujuću ulogu (br. 73). Ta se teorija naravno izvrsno slaže s ilirskom postavkom o autohtonosti južnih Slavena.

II.1.5. Druge povijesne teme

Svi prilozima povijesne tematike objavljeni u *Danici ilirskoj* ne mogu se razvrstati u četiri upravo raspravljane tematske cjeline. Ukupno 16 tekstova, objavljenih u 36 brojeva, pripadaju petoj, mješovitoj kategoriji »druge povijesne teme«. Riječ je o 10 nefikcionalnih proznih tekstova, četiri pjesme i dvije pripovijetke. U ovoj su kategoriji i neki važni tekstovi ilirske književnosti i publicistike, primjerice pjesma »Věkovi Ilirije« Ivana Mažuranića (br. 77) ili »Kratka uvod« u nedovršenu i nikad publiciranu *Dogodovštinu Velike Ilirije* Ljudevita Gaja (br. 76), u kojem je zapravo riječ samo o klasifikaciji europskih (djelomice i azijskih) naroda. U sve četiri pjesme slavi se povijest Ilira / južnih Slavena, odnosno Slavena uopće (br. 77, 78, 79, 90). U dvije pripovijetke (br. 80, 81) i u jednom proznom kataloškom tekstu (br. 88) tematizira se lokalna povijest, dok su dva prozna priloga posvećena povijesti pojedinih zemalja, Bosni i Poljskoj (br. 85, 89). U pjesmama i proznim tekstovima u kojima se tematiziraju duža razdoblja slavenske povijesti (br. 76, 84), nalaze se i motivi četiriju glavnih povijesnih tema *Danice ilirske*. Dakle, samo je pitanje metodologije hoće li se ti tekstovi obrađivati u kategoriji »druge tematike«. Naposljetku, u ovu skupinu ulazi nekoliko tekstova koji ispunjavaju zabavnu ili obrazovnu funkciju, kao primjerice o velikim ljudima stare povijesti koji su imali nesretnu mladost (br. 82), ili o položaju žena u antici (br. 83). Važno je primijetiti da je broj takvih zabavnih priloga s povijesnom tematikom, karakterističan primjerice za kalendarski diskurs, u *Danici ilirskoj* prilično malen.

* * *

Četiri najvažnije povijesne teme u *Danici ilirskoj* – povijest Ilira, provala Tataka, osmanski i napoleonski ratovi – reprezentiraju najvažnije događaje i procese »vlastite povijesti« u četiri povijesne epohe: antici, srednjem vijeku, ranom novom vijeku i modernom razdoblju. Oni su epizode velikog povijesnog narativa ilirske nacije, koji je zapravo tek trebao biti izgrađen. Na njegovu početku stoje dokazi o vlastitoj autohtonosti na južnoslavenskom prostoru, tj. na prostoru antičkog Ilirika, a iza toga slijede konstantne prijetnje i invazije stranih naroda. Najpoznatiji je primjer književne konkretizacije tog narativa već spomenuta Mažuranićeva pjesma »Věkovi Ilirie«.

Kronološki gledano, povijesna tematika nije u *Danici* jednakomjerno raspoređena: u kasnijim godištima znatno je manje priloga nego u 1830-ima. Od 1844. do 1849. objavljeno je samo 19 tekstova, pritom u godinama 1847. i 1848. tek po jedan. U vrijeme najnapetijih političkih odnosa između Hrvata i Mađara, koji su kulminirali ratom 1848. godine, mnogo se pisalo o politici, ali povijest pritom nije bila instrumentalizirana, barem ne u *Danici*. U tom periodiku uopće se nije tematizirala povijest hrvatsko-mađarskih državnih odnosa, tj. suživot dvaju naroda u istim državnim okvirima, primjerice Kolomanovo osvajanje Dalmacije na početku 12. st. Doduše, upravo će istraživanje srednjovjekovlja i hrvatsko-ugarskih političkih odnosa biti važno oružje u političkoj borbi protiv ugarske centralističke i unionističke politike, ali tek u drugoj polovici 19. stoljeća.

U ovakvoj tematskoj analizi važno je primijetiti (i interpretirati) ne samo prezentnu tematiku nego i tematske lakune. Već sam naglasio da ranonovovjekovni mletačko-osmanski ratovi nisu našli odjeka u antiosmanskoj tematici *Danice ilirske*. Treba, međutim, istaknuti da ni antimletački povijesni mit nije konkretiziran na stranicama zagrebačkog periodika, osim možda u pokojoj usputnoj napomeni kao primjerice u uvodu dužeg proznog priloga Vjekoslava Babukića »Tvrdja Petrinja u Iliriji« (br. 18) u kojem autor piše kako senjski uskoci

vojevahu od ovuda smiono i hrabrenito kako proti Turkom, tako i proti Mlečićem, za Dalmaciom prekoměрно hleptećim, ter pootimavši im mnogo ladjah, učine se na moru jadranskom – ilirskom – veoma pogibelni. Zato ih bezdušni Mlečani tražahu sa svime izkoreniti. (Danica, IV/1838, br. 14, 54)

II.2. Zora dalmatinska

U tematizaciji povijesti jedini konkurent *Danici ilirskoj* bila je *Zora dalmatinska* koja je izlazila u Zadru između 1844. i 1849. godine. Usporedba dvaju časopisa tim je zanimljivija jer je riječ o razdoblju u kojem je povijesna tematika u *Danici* snažno opala. Za razliku od zagrebačkog časopisa koji je cijelo vrijeme uređivao Ljudevit Gaj, *Zora* je promijenila nekoliko urednika, ali se s pravom Gajevim pandanom smatra Ante Kuzmanić koji je uređivao časopis u prvom godištu 1844. te od 40. broja trećeg godišta 1846. do 16. broja zadnjeg, šestog godišta 1849. godine. U drugom godištu 1845. urednik je bio Ivan August Kaznačić, prvih 39 brojeva trećeg godišta uredio je Nikola Valentić, a u vrijeme agonije časopisa od 17. do posljednjeg 26. broja šestog godišta izdavači braća Battara potpisivali su se i kao urednici. Kriza časopisa nastupila je već u četvrtom godištu 1847. kad je od 17. broja opseg prepolovljen: *Zora dalmatinska* izlazila je od tada do kraja na samo dva lista umjesto dotadašnja četiri.

Od ukupno 287 brojeva u 81 broju bio je objavljen barem jedan tekst s povijesnom tematikom, što čini 28,22 %. Taj podatak sugerira nešto veću zastupljenost povijesnih tema u *Zori* nego u *Danici* (22,13 %). Ni u zadarskom časopisu nije tematizacija povijesti bila ravnomjerno raspoređena prema godištima: u prvom se u 24 broja od ukupno 53 mogao pročitati barem jedan tekst o povijesti, u naredna četiri godišta objavljena su po 52 broja, a brojevi s povijesnim priložima ovako su varirali: u drugom godištu 16, u trećem 13, u četvrtom 20, u petom sedam, a u posljednjem (polu)godištu samo jedan prilog.

Za tematsku klasifikaciju tekstova o povijesti u *Zori dalmatinskoj* nije prikladan model koji je primijenjen za *Danici ilirskoj*: u zadarskom periodiku uglavnom nije došlo do grupiranja priloga oko nekih velikih povijesnih događaja, procesa i razdoblja, prikladnijom se stoga čini (u osnovi imagološka) razdioba prema geokulturnim prostorima. Jedina je iznimka u tom smislu Kandijski rat (1645. – 1669.) kojemu je posvećeno 11 priloga (br. 92-102) od kojih je devet napisao Ante Kuzmanić, kojemu se ukupno pripisuje 25 od 66 priloga, tj. 37,87 % svih tekstova o povijesti u *Zori dalmatinskoj*.⁴ Kandijski je rat zato i izdvojen u

⁴ Šime Batović pretpostavlja da je građu za tekstove o Kandijskom ratu Kuzmanić crpio iz tada recentne knjige Vicka Solitra *Documenti storici sull'Istria e la Dalmazia*, vol. I, Venezia 1844. (Batović 1995b: 168).

posebnu, prvu (pod)cjelinu u bibliografskom dodatku ovom prilogu. Taj se događaj naravno može promatrati i u sklopu kršćansko-osmanskih sukoba pa bi se zajedno s drugim priložima na istu širu temu (br. 107, 118, 119, 121, 129, 132-135, 151, 154, 155) mogao izdvojiti korpus od ukupno 23 teksta. Dakle u dominaciji anti-turske tematike *Zora* tek nešto zaostaje za *Danicom*, ako se u obzir uzima samo broj priloga (u *Danici* 38, od ukupno 91).

Antiturska je tematika i unutar tekstova o dalmatinskom geokulturnom prostoru naglašeno zastupljena: pored 11 priloga o Kandijskom ratu još se četiri teksta odnose na mletačko-osmanske sukobe iz drugih razdoblja, s osobitim naglaskom na istaknutim kršćanskim borcima iz dalmatinskog zaleđa, inače junacima usmene epike (br. 118, 119, 121). Osim borbi s Osmanlijama, uz dalmatinski se prostor vezuju i neke teme iz crkvene povijesti (br. 11, 117, 122, 123) te neke istaknute povijesne ličnosti (Marko Polo, Toma Arhiđakon, Ivan Lučić). Povijest Dubrovnika, koji je u 1840-im godinama i administrativno povezan s Dalmacijom, u zadarskom je časopisu znatno prisutnija (br. 112, 115, 116, 124) nego u zagrebačkom (br. 75).

U nevelikom korpusu od sedam priloga o povijesnim temama vezanima uz hrvatski prostor izvan mletačke Dalmacije ističe se interes za Senj i senjske uskoke (br. 125, 128, 129). Od pet priloga o srpskoj povijesti četiri tematiziraju srednji vijek i sukobe s Osmanlijama, a samo se kraći tekst Gerasima Zelića dotiče novijih političkih događaja (br. 136). Uz južnoslavenski prostor (Dalmaciju – 33, Hrvatsku – 7 i Srbiju – 5) vezuje se dakle 45 priloga, a uz sve ostale slavenske prostore i narode još osam, od čega po dva uz Poljake (br. 139, 141) i Čehe (br. 143, 144), a preostala četiri uz općeslavenske teme (br. 137, 138, 140, 142). Zanimljivo je primijetiti da u *Zori dalmatinskoj* nije bilo priloga o povijesti Bosne i Hercegovine, dakle o prostoru koji se u istraživanjima nacionalnih integracija u Dalmaciji obično navodi kao važna sastavnica širih, protonacionalnih identiteta, osobito kad je u pitanju slavodalmatinska koncepcija (Vrandečić 2002: 47).

Na temelju podataka o zastupljenosti teme kršćansko-turskih sukoba moglo bi se zaključiti da su Osmanlije najzastupljeniji u izvanslavenskom svijetu *Zore dalmatinske*. No kako je uglavnom riječ o sukobima lokalnog karaktera na južnoslavenskom prostoru, problematično je protagonistima tih naracija oduzeti atribut slavenstva. U svakom slučaju, Osmanlije se izuzetno rijetko pojavljuju izvan teme kršćansko-turskih sukoba (donekle tek br. 156), a o povijesti osmanskog prostora izvan južnoslavenskog konteksta zapravo ni nema priloga. U *Zori*

dalmatinskoj znatno je manje priloga i o Francuzima – uz vrijeme napoleonskih ratova vezuju se tek dva (br. 146, 152), dok u jednom, o križarskom razaranju Zadra 1202. (br. 106), dijele pozornicu s Mlečanima – no ni u jednom se prilogu njihova uloga, za razliku od tekstova o napoleonskim ratovima u *Danici ilirskoj*, ne ostvaruje izvan dalmatinskog odnosno hrvatskog prostora. To ne vrijedi za Mlečane, koji se, osim u netom spomenutom prilogu o događaju koji će s vremenom postati sastavnim dijelom hrvatskog antimletačkog mita, pojavljuju i u dvama priložima s pozitivnim vrijednosnim konotacijama: u ulozi protuosmanskih ratnika (br. 154) i prostora visoke kulture (br. 148). Broj nije impresivan, ali ipak upućuje na simptomatičnu razliku u odnosu na šutnju u *Danici ilirskoj*.

U *Zori dalmatinskoj*, koja je pokrenuta dvije godine nakon jubileja upada Mongola u hrvatske zemlje, izostala je ta tema. Prema zastupljenosti poučnomoralističkih tekstova s »primjerima« uglavnom iz antike *Zora* je usporediva s *Danicom* (br. 145, 147, 149). Naposljetku treba istaknuti i zanimljivu razliku u obradi teme »Dioklecijan«. U *Zori* o toj je povijesnoj ličnosti objavljen tek jedan, ali zato dugačak, informativan, tematski sveobuhvatan, zapravo popularno-povijesni tekst Ante Kuzmanića (br. 150). Ne može se dakle reći da se u zadarskom/dalmatinskom periodiku nije pisalo o Dioklecijanu, ali isto tako prilog posvećen njemu nema mitotvorna obilježja karakteristična za tekstove o istoj temi u *Danici ilirskoj*.

Temeljni zaključak koji se nameće površinskom analizom zastupljenosti geokulturnih prostora u priložima s povijesnom temom u *Zori dalmatinskoj* jest izrazita usmjerenost na vlastiti prostor određen naslovnim atributom časopisa: prema mojoj statistici, točno polovica priloga (33 od 66) odnosi se na Dalmaciju (uključujući Dubrovnik). Taj »regionalizam« *Zore dalmatinske* prvi je od književnih povjesničara uočio A. Barac (1954: 63), a za njim potvrdili M. Živančević (1975: 24) i M. Šicel (2004: 69).

III. ZAKLJUČAK

Usporedna analiza povijesnih priloga u dvama vodećim časopisima preporodnog razdoblja – zagrebačkoj *Danici ilirskoj* i zadarskoj *Zori dalmatinskoj* – upućuje na neke sličnosti i razlike u njihovim kulturnim imaginarijima. Antiturske

i slavenofilske tendencije, potonje s posebnim afinitetom prema južnoslavenskom prostoru, dominantna su zajednička obilježja njihovih tematskih svjetova. Razlike su uočljive u tematizacijama drugih geokulturnih prostora i u odnosu prema vlastitom prostoru. Tako u tematskom svijetu *Danice ilirske* izostaju Mlečani, a Dalmacija se – osim u prijevodu teksta Frane (Francesca) Carrare o znamenitim Splićanima, objavljenom u tri nastavka/broja (br. 88) – svodi na Solin i Dioklecijana. S druge strane, u *Zori dalmatinskoj* izostaje mongolska tema, što se može objasniti njezinom neaktualnošću poslije 1842., ali i tematizacija napoleonskih ratova (Francuza i francuske vlasti u prethodnom razdoblju) znatno je siromašnija u zadarskom nego u zagrebačkom časopisu. (Anti)mletački mit još se ne uspostavlja ni na stranicama *Zore*: detalji povijesti Mletačke Republike izvan dalmatinskog prostora na vrijednosno se ambivalentan način pojavljuju u samo tri teksta. *Zora dalmatinska*, barem kad su u pitanju prilozi povijesne tematike (a ne tekstovi koji se bave jezičnom problematikom, a koji su konstantno u fokusu jezične, književne pa i političke historiografije), pokazuje izrazitu usmjerenost na uži, iz moderne perspektive regionalni, dakle dalmatinski geokulturni prostor. Tim obilježjem zadarski periodik u stanovitoj mjeri participira u kulturnom fenomenu *zemaljskog patriotizma* (*Landespatritismus*) karakterističnom za Habsburšku Monarhiju u prvoj polovici 19. stoljeća, koji se u suvremenoj književno-kulturnoj historiografiji razumijeva kao povijesno poražena alternativa pobjedničkom, modernom jezičnom nacionalizmu.⁵ *Danica ilirska* ne dijeli to obilježje sa *Zorom dalmatinskom*, mitotvorno-identitetski potencijal zagrebačkog časopisa neusporedivo je veći, što zorno pokazuje ovdje provedena i interpretirana tematska klasifikacija priloga o povijesti u dvama časopisima.

Daljnja istraživanja ove problematike, osim dubljih čitanja ovdje već analizirane građe, trebala bi proširiti istraživački fokus najprije na preostale periodične publikacije na slavenskim idiomima (*Kolo*, *Iskra*, *Danica zagrebečka*, *Srpsko-dalmatinskij magazin*), a zatim i na usporedbu s njemačkom (*Luna*, *Croatia*, *Der Pilger*) i talijanskom (*Appendice della Gazzetta di Zara*, *La Dalmazia*) periodikom u hrvatskim zemljama.

⁵ Fenomenu *Landespatritismus* posvećen je recentni tematski broj časopisa *Schnittstelle Germanistik* Jahrgang 2 (2022.), Ausgabe 2 (<https://sger.winter-verlag.de/issue/SGER/2022/2>).

DODATAK:

BIBLIOGRAFIJA PRILOGA O POVIJESTI U *DANICI ILIRSKOJ* I *ZORI DALMATINSKOJ*

Ovaj bibliografski dodatak ne teži ujednačenosti i sažetosti; riječ je o istraživačkom materijalu koji upotpunjuje ili potkrepljuje postavke osnovnog teksta i može poslužiti za daljnja istraživanja i provjere. Osim preciznog navođenja autorā i naslovā priloga (u izvornoj grafiji) te njihova lociranja u godište i broj časopisa, dodaju se i opisne vrstovne odrednice te drugi potencijalno relevantni podatci (o akterima, geokulturnom okružju, užoj temi, metričkom obliku pjesama i dr.). Pojedinačni se prilozi navode samo na jednom mjestu, u skladu s dominantnom tematskom odrednicom, ali u osnovnom se tekstu poneki od njih zbog sekundarnih tematskih obilježja spominju na više mjesta.

I. Danica ilirska

I.1. (Anti)turska povijesna tematika

I/1835.

1. Lyudevit Vukotinovich: »Mato Greberić« (br. 12, 45-46); epska pjesma (Hrvatska)
2. M. T.....ć [Mato Topalović]: »Tužna Bosna« (br. 14, 53); politička (nepripovjedna) pjesma (Bosna)
3. Ljudevit Vukotinović: »Ivan Vojković« (br. 15, 58-59; br. 16, 61-63); pripovijetka (Hrvatska)
- 4-5. G. G.: »Odlazak Kara-Gjorgjia iz svoga otečastva«, »2. Na prđjašnju pšemu odziv 1830. lěta« (br. 16, 61); dvije srpsko-domoljubne pjesme u parno rimovanim simetričnim dvanaesticima (Srbija)
6. Ljudevit Vukotinović: »Sužan Ličanin« (br. 18, 69); kajkavska deseteračka pjesma u stilu usmene epike (Hrvatska)
7. »Car Lazar i carica Milica (O boju Kosovskom lěto 1389.)« (br. 45, 278-280); epska deseteračka pjesma (Srbija)

II/1836.

8. Josip Marić (»Ilir iz Horvatske«): »Nenadni svatovi. Istinski događaj iz 16. stolětja.« (br. 2, 5-7); epska deseteračka pjesma (Hrvatska)

9. »Marko Kraljević dotergne svadbarinu« (br. 19, 73-75); epska deseteračka pjesma (Srbija)
10. Savo Radislav [Stjepan Marjanović]:⁶ »Pokoj Gjure Kastriotića-Škendrbega (Davoria)« (br. 21, 81-82); deseteračka pjesma (Albanija)
11. Josip Marić, »Ilir iz Horvatske«: »Osveta. [Iz godine 1511.]« (br. 28, 109-112); epska deseteračka pjesma (Crna Gora)
12. »O smerti Kulin-kapetana« (br. 45, 177-178); pjesma o bitki na Mišarskom polju 1806. (Srbija)

III/1837.

13. M. Topalović, »Ilir iz Slavonije«, »Sigetu gradu« (br. 8, 29); pjesma posvećena Sigetskoj bitki 1566. (Hrvatska)
14. B...ć., »Oslobodjenje Trembovle. Od Bulgarina. [Fadej Venediktovič Bulgarin] (Polag Slavomira Tomjčka iz Čehoslava svaz. 8.1.1831.)« (br. 40, 161-163; br.41, 166-167); povijesna pripovijetka (Poljska)
15. »Boj modruški (Polag Lavoslava Šlehta)« (br. 47, 189-191, br. 48, 195-196); povijesna pripovijetka (Hrvatska)

IV/1838.

16. [Gedeon Maretić]: »Prinesci«, »Smart od glada radi vjernosti domovini u Branjenju grada Gvozdanskoga god. 1578.« (br. 1, 3; br. 2, 7-8); historiografska proza (Hrvatska)
17. Antun Mažuranić: »Tito Dugović« (br. 3, 12); historiografska proza (Srbija/Ugarska)
18. V. B. [Vjekoslav Babukić]: »Tvrđja Petrinja u Iliriji« (br. 14, 53-56; br. 15, 57-59; br. 16, 63-64; br. 17, 67-68); historiografska proza o događajima habsburško-osmanskog Dugog rata (1593.-1606., ovdje do 1595.) (Hrvatska)
19. Alojs Peharnik (baron): »Graničar« (br. 42, 165-167; br. 43, 170-171 /171 pogrešno paginirano kao 173/); historiografska proza o prvotnoj osmanskoj vlasti u Bosni; pravi mali antiturski/antimuslimanski mit (167) (Bosna/Hrvatska)

V/1839.

20. »Kako su Turci osvojili Carigrad?« (br. 32, 126-128; br. 33, 130-131; br. 34, 134-136); historiografska proza (Bizant)
21. »Juraj Skenderbeg i Amurat« (br. 45, 177-180; br. 46, 182-184; br. 47, 187-190; br. 48, 195-196; br. 49, 197-200); historiografska proza (Albanija)

VI/1840.

22. »Juraj Skenderbeg i Muamed« (Kao produženje k »Skenderbegu i Amuratu« u Danici br. 45. g. pr.) (br. 2, 7-8; br. 3, 9-11; br. 4, 14-16; br. 5, 19-20; br. 6, 23-24; br. 7, 28; br. 8, 30-32; br. 9, 35-36; br. 10, 38-40); historiografska proza (Albanija)

⁶ Razrješenje autorstva u Živančević 1973: 81.

23. Vuk Stefanović Karadžić: »Perva godina serbskoga vojevanja na Daije« (br. 16, 62-64; br. 17, 65-67; br. 18, 70-72; br. 19, 73-75; br. 20, 77-80; br. 21, 81-82; br. 22, 86-88; br. 23, 89-92); historiografska proza (Srbija)
24. Ljudevit Vukotinović: »Miloš Obilić« (br. 23, 89); kratka narativna pjesma u deseteračkim katrenima s ukrštenom rimom (Srbija)

VII/1841.

25. Vuk Stefanović Karadžić: »Druga godina serbskoga vojevanja na Daije« (br. 6, 20/treba 24!; br. 7, 25-27; br. 8, 32; br. 9, 35-36); historiografska proza (Srbija)
26. Pavao Stoós: »Lav ilirski pred bitvom kod Siska 1593.« (br. 47, 193-194); politička pjesma u parno rimovanim dvanaesticima, s nizom animalnih simbola (Hrvatska)
27. Dragutin Galac: »Tito Dugović« (br. 52, 213-214); pjesma o branitelju Beograda u borbi s Osmanlijama (Srbija/Ugarska)

VIII/1842.

28. A. grof N.: »Na k[!]osovo polje. (15. lipnja god. 1389.)« (br. 6, 21); kraća nenarativna pjesma (Srbija)
29. Ognjoslav Ostrožinski: »Jeka od Balkana, ili Suze bugarskih, hercegovačkih i bosanskih Hristjanah« (br. 10, 37-38); pjesma (Bosna/Bugarska)
30. Stieglitz [Heinrich, Henrik Štiglić]: »Sinovac Sibinjanin Janka. (Pověst čarnogorska.)« (br. 35, 138); pripovijetka (Crna Gora)
31. [Ivan] Tarnski: »Rieč carska graničaru. (Za pievanje polag jednog poljačkog napieva)« (br. 40, 157-158); pjesma (Bosna)

IX/1843.

32. »Pogled na našu bojnu granicu« (br. 14, 55-56; br. 15, 59-60; br. 16, 64); historiografska kronikalna proza [naznačen je izvor na kraju priloga: »Izvadjeno iz II. razděl. I. svezke dogodovštine c. kr. vojske«, 64] (Hrvatska)
33. Josip Marić: »Mihailo Čuić« (br. 35, 137-140); historiografska proza (Hrvatska)
34. »Staniša Sičivica. Čarta iz života Čarnogoracah.« (br. 48, 189-192); povijesna pripovijetka (Crna Gora)

X/1844.

35. »Něgdašnji diplomatički slog Turakah« (br. 1, 3-4); proza, citat iz dokumenta (Turska)

XI/1845.

XII/1846.

XIII/1847.

XIV/1848.

XV/1849.

36. »Noćajski zmaj. Pripovjest iz sèrbskoga rata.« (br. 1, 1-3; br. 18, 101-103; br. 19, 109-112); pripovijetka [prijevod, potpisan prevoditelj: J. Dvoranić] (Srbija)
37. Bona Luković: »Muhamed II u Bosni« (br. 1, 3-4; br. 2, 6-8; br. 3, 9-12; br. 4, 13-16; br. 5, 19-20; br. 6, 24); drama (Bosna)
38. Orsat Počić: »Drugi odlazak Karagjorgja iz Sàrbije« (br. 5, 17-18; br. 6, 21-22); narativna pjesma u deseteračkim sestinama (Srbija)

I.2. Iliri i antika

I/1835.

II/1836.

39. R.: »Alexander Veliki« (br. 39, 156); povijesna crtica

III/1837.

40. »Efiartes« (br. 12, 46-47); povijesna crtica

IV/1838.

41. »Dioklecian na selu« (br. 3, 10-11); povijesna crtica
42. »Něšto o davnostih ilirskih« (br. 4, 14-15; br. 5, 18-19/krivo 15!; br. 6, 21-23); povijesna proza, o razvalinama Solina, Dioklecijanu, njegovoj palači i rimskom vodovodu kod Splita
43. L. B.: »Vitežtvo ilirsko« (Iz bečkoga časopisa *Der Adler*) (br. 9, 35-36); povijesna proza, o otporu Ilira Atili

V/1839.

44. Lj. Gaj: »Tko su bili stari Iliri?« (br. 10, 37-39; br. 11, 41-43; br. 12, 46-48; br. 13, 49-51; br. 15, 58-59); povijesna proza

VI/1840.

45. (Polag E. d. M.): »Alexander i Caesar ili koi je bio od obodvojice najveći muž?« (br. 15, 57-60); povijesna proza

VII/1841.

46. Ilija Rukavina Ljubački: »Rimski napis« (br. 43, 173-174); kraća povijesna proza

VIII/1842.

47. Ivan Kukuljević Sakcinski: »Něšto iz Dogdovštine Velike Ilirie« (br. 2, 5-8; br. 3, 9-11; br. 4, 13-15); povijesna proza
48. »Odgovor Dra. Demetra na sastavak 'Něšto o dogodovštini Velike Ilirie' od Ivana Kukuljevića Skcinskoga« (br. 6, 21-23; br. 7, 25-27; br. 8, 29-31); povijesna polemika

49. Ignac Aurel Fessler: »Značaj, hrabrost i načela starih dardanskih Ilirah. Polag Marka Aurela od Fesslera. Predčelano po Dragutinu Soljanu [Seljanu]« (br. 24, 94-95; br. 25, 97-100; br. 26, 101-103); (dramatizirana) povijesna pripovijetka

IX/1843.

X/1844.

50. »Boj kod Termopyle« (br. 4, 13-15); povijesna proza

51. Antun Vranić, kapelan: »Starine u Toplicah Varaždinskih« (br. 10, 37-39); povijesna proza

52. H.[einrich] Zschokke : »Dioklecijan u Solinu« (br. 49, 193-196; br. 50, 197-200; br. 51, 201-204; br. 52, 205-208), povijesna pripovijetka

XI/1845.

XII/1846.

53. Ferdinand Wolfarth: »Podartine Solina grada« (br. 51, 202-203); arheološki izvještaj

XIII/1847.

XIV/1848.

XV/1849.

54. Franjo Turić Ličanin, »Razvalinam Solina« (br. 24, 145-146); pjesma o Solinu, antički Solin kao dio slavenske prošlosti

I.3. Napoleonski ratovi

I/1835.

55. L. V. [Ljudevit Vukotinović]: »Pšesma Horvatov vu Glogovi leto 1813.« (br. 13, 49); kajkavska pjesma posvećena pobjedi nad Francuzima, pjevana u »varaškom kazališću« 10. travnja 1835, pri izvedbi igrokaza *Die Magdalenen – Grotte bei Ogulin* (tako stoji u bilješki ispod pjesme)

56. Danijel, R.: »Horvati u Glogovi« (br. 14, 54-55); povijesna proza o hrvatskom doprinosu pobjedi nad napoleonskom vojskom u Glogovi, u Šleziji 1813.

II/1836.

57. »Kozak (Istinita Povjest)« (br. 25, 99-100, br. 26, 101-103); povijesna pripovijetka (Rusija)

III/1837.

IV/1838.

58. Antun Russi, Ilir iz Dubrovnika: »Častni križ igrača« (br. 11, 43-44); povijesna sentimentalna pripovijetka (Rusija)

V/1839.

59. Franjo od Strüff: »Věri sluga« (Istinita pripovęst) (br. 15, 59-60); autobiografska proza o bitki kod Bilaja u Lici 1809. (Hrvatska)

VI/1840.

60. »Hrabrost Horvatah u bitki kod Arkole« (Polag austrianskoga Orla. [*Der Adler*]) (br. 11, 41-43; br. 12, 45-47); memoarska proza

61. »Iliri godine 1813« (prvo objavljeno u »austrianskom Lloydu« pa u »Der Adler«, a onda i u »Serb. Pešt. Narod. Listu«) (br. 29, 115-116); historiografska proza (Hrvatska)

VII/1841.

VIII/1842.

62. Ilija Rukavina Ljubački: »Ličani u Zadru godišta 1813« (br. 23, 89-90); fikcionalizirana povijesna proza (Hrvatska)

63. Ilija Rukavina Ljubački: »Odlučan čin dviuh ilirskih vojnikah« (br. 41, 163); povijesna crtica o zajedničkom samoubojstvu dvaju Ličana u francuskoj vojsci na ruskom bojištu (Rusija)

IX/1843.

64. Špire Dimitrović: »Slavenska hrabrost, domišljatost i sręća junačka. (Izvadjeno iz nęmačkoga bojnoga lętopisa 1811. VIII. sveza.« (br. 6, 23-24); povijesna pripovijetka o događajima na ratištu oko Obrovca 1809. (Hrvatska)

X/1844.

65. [Bogoslav Šulek]: »Hrvatsko junačtvo pri Malborghettu i na Predilu« (br. 13, 50-51; br. 14, 55-56; br. 15, 58-59; br. 16, 62-63; br. 17, 68); historiografska proza o borbama Hrvata protiv Francuza 1809.; vjerojatno pisano prema nekom njemačkom izvještaju: njemačke se riječi navode često u zagradama; na jednom se mjestu citira *Oesterreichische militärische Zeitschrift für das Jahr 1843* II, Heft. S. 56 (68)

66. Rafael Ivičić: »Uzmac franczke vojske od Moskve« (br. 20, 78-79; br. 21, 82-83; br. 22, 86-87; br. 23, 89-91; br. 24, 93-95); historiografska proza (Rusija)

XI/1845.

67. M. Medaković: »Pohod Francezah u Liku 1809 god.« (iz *Zore [dalmatinske]*) (br. 31, 122-123); povijesna proza, opis događaja oko Bitke kod Bilaja (Hrvatska)

XII/1846.

XIII/1847.

XIV/1848.

XV/1849.

I.4. Mongoli/Tatari i srednji vijek

I/1835.

II/1836.

III/1837.

IV/1838.

68. »B. M. R. A. od stare plemenite ilirske kuće Vojković-Maretić de Klokoč« [Gedeon Maretić]: »Boj na Grobničkom polju godine 1242« (br. 8, 31-32; br. 9, 34-35; br. 10, 39-40); historiografska proza

V/1839.

69. »Stolica knezovah Koruških« (br. 51, 205-207); historiografska proza

VI/1840.

VII/1841.

VIII/1842.

70. Ivan Tàrnski: »Smàrt Ilira na grobničkom polju. (Polag napieva ‘Tužno spieva itd.’)« (br. 32, 125); pjesma

71. Ivan Kukuljević Sakcinski: »Rěč govorena domorodcem poslě gostbe dane od slav. zagrebačkog magistrata na dan šestolětne svečanosti u uspomenu godine 1242, kad grad Zagreb slobodnim kraljevskim varošem posta« (br. 38, 149-150); duža pjesma u rimovanim desetercima iz tematskog ciklusa o Mongolima

72. »Šeststolětna svečanost Zagreba grada« (br. 38, 150-152; br. 39, 153-156); opis trodnevne proslave 600. godišnjice bitke na Grobniku (12-14. rujna)

IX/1843.

X/1844.

XI/1845.

73. Tadej Bulgarin [Fadej Venediktovič Bulgarin]: »Obći značaj dobe preseljenja narodah« (br. 32, 128-129; br. 33, 132-133); historiografska proza (tekst će preuzeti *Zora dal-matinska* III/1846, br. 34-35)

74. Tadej Bulgarin [Fadej Venediktovič Bulgarin]: »Zakoni, vëra, narav i obiĉaji dunaskih Slavjanah u vrëme njihovih navalah na iztoĉno carstvo« (br. 39, 154-156; br. 40, 158-160); historiografska proza (isti tekst i u *Zori dalmatinskoj* II/1845, br. 42-44)

XII/1846.

XIII/1847.

XIV/1848.

XV/1849.

75. »Stiepan Dušan Silni – Car sàrbski, u Dubrovniku.« (br. 11, 46-47); historiografska proza (preuzeto iz djela Jakova Lukarevića /Giacomo Di Pietro Luccari/, *Copioso ristretto degli annali di Rausa*)

I.5. Druge povijesne teme

I/1835.

II/1836.

76. L. Gay [Ljudevit Gaj]: »Kratki uvod u dogodovšćinu Velike Ilirije« (br. 18, 69-72); povijesna proza

III/1837.

IV/1838.

77. Ivan Mažuranić: »Vëkovi Ilirije« (br. 1, 1-3); pjesma o ilirskoj povijesti

78. T. Blažek, »Sloga od Boga« (br. 11, 41); pjesma koja slavi ilirsku slogu i ukratko pripovijeda povijest kao i Mažuranić u »Vëkovima Ilirije«

79. Ilir iz Srëma: »Tko sam ja znajte« (br. 12, 45-47; br. 13, 49-51); pjesma koja slavi ilirstvo (kao 'narodnost')

80. »Kervni kamen« (Narodna pripovëst od godine 1650.) (br. 27, 106-107; br. 28, 110-112); povijesna pripovijetka (»polag Buchenhaina iz časopisa pod naslovom 'Carniolia'«) o uspostavi granice između Kranjske i Hrvatske, a sve zbog svađa uskoka iz Žumberka i Kranjaca oko ispaše

81. R. Puff, »Veronika od Desenichah: pripovëst iz petnaestoga stolëtja polag R. Puffa.« (Iz »Āeske Vĉele« 1838 br. 17. od Fr. Kanjke) (br. 30, 119-120; br. 31, 123-124; br. 32, 126-128; br. 33, 129-132; br. 34, 134-135); povijesna pripovijetka

V/1839.

82. Č.: »Mladost velikih muževah« (br. 1, 3-4), povijesna proza; katalog povijesnih velikana koji su imali nesretnu mladost (Mojsije, Muhamed, Aleksandar Veliki, Kir, Pompej, Cezar, Konstantin, Teodozije, Karlo Veliki, Petar Veliki, Henrik IV., Fridrik Veliki)

VI/1840.

83. »Historičko ogledalo ženah« (br. 36, 142-144; br. 37, 145-147; br. 38, 149-151; br. 39, 153-155; br. 40, 158-159); povijesna proza

84. »Zasluge Slavjanah za civilizaciju evropejsku« (br. 49, 195/krivo 295!/-196; br. 50, 199-200; br. 52, 205-208); povijesna proza

VII/1841.

VIII/1842.

85. »Starodavnosti bosanske. Skupio J. F. Jukić Banjalučanin 1842. (Iz Sàrbskog narodnog lista.)« (br. 24, 96; br. 25, 100; br. 27, 106-107; br. 34, 133-135); povijesna proza

IX/1843.

86. »Něgdašnje razprostranjenje Slavjanah u sadašnjem austrijskom carstvu.« (br. 43, 169-172); povijesna proza

X/1844.

XI/1845.

87. Ljudevit Gaj: »Uspomena, opomena. (Izvadak iz naše dogodovštine narodne stolietja XIV.)« (br. 51, 199-204); povijesna proza

XII/1846.

88. »Znameniti Splětjani. Talianski od F. Carrare.« (br. 5, 17-19; br. 6, 21-23; br. 7, 27-28); povijesna proza; abecedni katalog kratkih portreta

89. »Poljska u početku prošastoga vėka« (br. 52, 206-207); povijesna proza

XIII/1847.

90. S. Heržić: »Pogled u prošastnost« (br. 28, 111-112); pjesma sa slavenofilskim ideologemima, usporediva sadržajem s tekstem »Zasluge Slavjanah za civilizaciju evropejsku« (br. 84)

XIV/1848.

91. S.: »Prevrat« (br. 32, 130-132/krivo 182/; br. 33, 134-136; br. 34, 138-140; br. 35, 142-143), povijesno-politička rasprava o revolucijama

XV/1849.

II. Zora dalmatinska

II.1. Dalmacija

II.1.1. Kandijski rat

I/1844.

92. D. M. Ivcevič: »Selo od Marine i u njemu hrabrene xene god. 1657« (br. 45, 356-359); proza; žene obranile mjesto od Turaka, citira se i Kačićeva pjesma o tom događaju

II/1845.

III/1846.

93. A. Kuzmanić: »Narodna povistnica. Početak ratovanja Mlečanah s Turcima u Dalmaciji – 1645 godine – do osvojenja Novigrada« (br. 40, 316-319; br. 41, 322-327); povijesna proza

94. A. Kuzmanić: »Narodna povistnica. Obsida i osvojenje Zemunika, koje se dogodi 1647 godine« (br. 43, 339-342); povijesna proza

95. A. Kuzmanić: »Narodna povistnica. Vrana, Karin, i Nadin 1647 godine osvojeni i razoreni« (br. 45, 356-359); povijesna proza

96. A. Kuzmanić: »Velin i Skradin 1647 godine osvojeni i razoreni« (br. 47, 375-376); povijesna proza

97. Kuzmanić: »Narodna povistnica. Obsida Šibenika 1647 godine« (br. 48, 377-384); povijesna proza

98. A. Kuzmanić: »Obsida i osvojenje Klisa, koje se dogodi 1648 godine« (br. 51, 405-408; br. 52, 414-416); povijesna proza

IV/1847.

99. A. Kuzmanich: »Narodna povistnica. Dogodjaji po padanju Klisa (1648)« (br. 2, 15-16); povijesna proza

100. A. Kuzmanich: »Narodna povistnica. Glad i kuga u Dalmaciji, a osobito u gradu Šibeniku 1649 godine« (br. 6, 47-48); povijesna proza

101. A. Kuzmanich: »Narodna povistnica. Boj pod Ribnikom 1648 godine« (br. 22, 137-138); povijesna proza

102. [I. S. Imochanac]: »Boj pod Ribnikom i smert dvaju najboljih junakah Petra Smiljanicha i Popa Suricha (1648 god.)... Posvećuje istu pisamcu iz goreche ljubavi guslarima svoje otačbine t.j. Imochanima« (br. 30, 169-171; br. 31, 175-176); epska pjesma u parno rimovanim desetercima (prema članku A. Kuzmanića objavljenog u *Zori dalmatinskoj* IV/1847, br. 22)

II.1.2. Dalmacija (ostale teme) i Dubrovnik

I/1844.

103. K. [Ante Kuzmanić]: »Splitska kuga godine 1348« (br. 2, 9-109; povijesna proza
104. F. Z.: »Stara Dalmacija« (br. 3, 17-19); povijesna proza, kratka povijest Dalmacije od antike do 17. st.
105. D.[jak] M.[ate] Ivčevich: »Kratko kazališche Trogirskih nikoliko događajih« (br. 5, 39-40); kratka kompilacijska kronologija od 5. do 15. st.
106. K. [Ante Kuzmanić]: »Zadar od Mlečanah i Francuzah 1202 godine razoren« (br. 11, 82-84); povijesna proza
107. Vexich: »Dogodjaj XVI. vjeka« (br. 12, 89-91); proza, žene obranile selo Ražanac kod Nina od turskih vojnika
108. K. [Ante Kuzmanić]: »Propast pustog grada Solina« (br. 15, 113-114); povijesna proza; antička lokalna/dalmatinska povijest
109. M. L.: »Marko Polo« (br. 18, 144); povijesna crtica, ističe se dalmatinsko podrijetlo M. Pola
110. Frane Carrara: »Toma arhidiakon splitski. Spisaovac XIII. stoletja (Iz Talianskog Frane Carrara)« (br. 19, 151-152)
111. D. Ante Petranovich: »Knin s Biskupiom« (br. 33, 258-260); lokalna povijest; Kninska biskupija
112. Marko Marinovich Dubrovčanin: »Gostionstvo neozkvarnivo oli Stavnost, i Vjernost Dubrovčanah« (br. 44, 350-351); o azilu despota Đurđa Brankovića u Dubrovniku

II/1845.

113. D. S.[ime] Ljubich Starogradjanin: »Verhu Hvara. O uljudnosti nauka Hvarskog otoka tja od istočenja« (br. 5, 38-40)
114. Verdoljak Imochanin: »Sgodopisje slavnoga vojevanja naroda Dalmatinskoga« (br. 14, 106-108; br. 15, 115-117; br. 116, 127-128); povijesna proza, antička povijest
115. Matia Ban: »Nešto o Dubrovniku« (br. 35, 274-276; br. 36, 281-283; br. 37, 290-291; br. 38, 298-299; br. 39, 306-308); povijest Dubrovnika (članak preuzet iz beogradske *Podunavke* »g. p. B. 45 i slėd.«)

III/1846.

116. Petar Canaveli [Kanavelić]: »Dubrovnik oslobođen od Haracija. Na blagdan ruke svetoga Vlaha godine 1695.« (br. 10, 78-79); pjesma u osmeračkim katrenima s ukrštenom rimom
117. »Povistnica. O prinošenju tila S. Dujma pervoga biskupa Solinskoga, koju je Luka Gaudencio u šesnaestomu viku pripisao iz jednoga pisma cerkve Splitske na ugladjenoj kožici napisanoga.« (br. 42, 329); prijevod s latinskog A. Kuzmanića

118. A. Kuzmanić: »Narodna povistnica. Nikoliko ričih na uspomenu Ivana Kumbata« (br. 45, 359-360); kratak tekst o dalmatinskom borcu protiv Osmanlija u 18. st.

IV/1847.

119. A. Kuzmanić: »Narodna povistnica. Zasluge i Junaštva Janka, Stojana i Zaviše Mitrovicha Dede« (br. 3, 23-24; br. 5, 38-39); kronikalna povijesna proza o mletačkim vojnim zapovjednicima u Dalmaciji u 17. stoljeću

120. A. Kuzmanich: »Xivotopis slavnih Dalmatinah. Ivan Lucio« (br. 4, 30-32); životopis povjesničara Ivana Lučića

121. A. Kuzmanich: »Narodna povistnica. Arambaša Petar Smiljanich i njegova četiri sina. Ilija, Filip, Ivan, i Mate« (br. 25, 149-150; br. 36, 193-195; br. 43, 221-222); životopisi mletačkih serdara i harambaša u Dalmaciji u 17. stoljeću

122. O. Kost.[antin] Boxich: »Cerkovna povistnica« (br. 40, 209-210; br. 42, 217-218; br. 44, 227-228; br. 46, 233-234; br. 48, 244); o sv. Jurju kao solinskom biskupu

V/1848.

123. O. Kost.[antin] Boxich: »Dalmatinska cerkovna povistnica« (br. 11, 42-43; br. 12, 46-47; br. 13, 51-52); o biskupu sv. Donatu (8./9. st.), ili sv. Darovanu, kako ga autor naziva, naglašava se njegovo zadarsko tj. dalmatinsko podrijetlo

VI/1849

124. Matia Ban: »Primjeri junaštva Slavenskoga. Petar Dobrišić« (br. 4, 15-16); legenda o pobuni Petra Dobrišića, zeta dubrovačkog kneza Damjana (Jude), kojom je Damjan na prijevaru izgubio vlast i počinio samoubojstvo na mletačkom brodu

II.2. Hrvatska

I/1844.

125. G. K.: »Mila uspomena. Kratko povidanje početka posebno biskupie Senjske i posebno biskupie Modruške, inačie Krbavske, i vrmena u komu počee biti vladane od Senjskoga Biskupa« (br. 29, 227-228); kratak pregled povijesti biskupije od 15. do 19. st.

II/1845.

126. Marko Marinovich: »Početak plemenite kuche rimske Anicio-h paka prezimenovana Frangipana-h« (br. 47, 375-376); kratak tekst o podrijetlu poznate domaće velikaške porodice

III/1846.

127. A. T. B. Brodjanin [Andrija Torkvat Brlić]: »Ljudevit. Dogadjaj medju 780-823 godine« (br. 10, 79); kratak tekst o hrvatskoj srednjovjekovnoj povijesti [u bilješki stoji da je tekst preuzet iz »Slovanskih Starožitnostih slavnog Šafarika str. 667 i 668.«]

128. Urak Ivan: »Nešto iz naše dogodovštine« (br. 48, 384); prijepis latinskog natpisa ispod kipa senjskog kapetana Josepha Rabatte (1550. – 1601.) u Goriziji

IV/1847.

129. A. Kuzmanich: »Narodna povistnica. Odkud su Uskoci i njihovo prvo vojevanje« (br. 8, 62-64); povijesna proza

130. Dr. P. Stiih: »Uspomena Mate Petra Katančicha« (br. 32, 177-178); članak o životi i djelu hrvatskog pisca

V/1848.

131. A. Kuzmanich: »Povistnica dalmatinska. Spomenka (memoriale) Tome Arkidjakona, koja je pri njegovoj povistnici Cerkve Solinsko-Splitske« (br. 10, 37); kratak tekst o *Pacta conventa*

II.3. Srbija

I/1844.

132. »Pripovist. O Milošu Obilichu (iz knjige V. Stefanovicha)« (br. 25, 199-200)

133. M. M.: »Knez Lazar Grebljanovich« (br. 35, 273-274; br. 38, 302-303; br. 39, 311-312); povijesna proza, srednjovjekovna srpska povijest

134. Xakan Jakov Vexich: »Miloš Obilich« (br. 49, 390-392); pjesma u asimetričnom nerimovanom desetercu

II/1845.

III/1846.

135. A. Kuzmanić, »Snaga Gjerzelez Alije, Marka Kraljevića, i Miloša Obilića. Dalmatinska pripovidka« (br. 42, 334-335)

IV/1847.

V/1848.

136. [Gerasim Zelić]: »Misli glasovitoga Arkimandrita Gerasima Zelicha o padenju Serbske vlade 1812.« (br. 49, 196); kratak povijesno-politički komentar

II.4. Slaveni (ostali)

I/1844.

137. M.: »Nes[!]to o Slavenima« (br. 8, 61-63); o najstarijoj slavenskoj povijesti (napomena ispod teksta: »izvadio iz jednog rukopisa«)

138. M. M.: »O vjeroispovjedanju i običajima starih Slavenah« (br. 26, 205-207)

II/1845.

139. »Slavjanstvo. Kopernik ne spada u Walhallu« (br. 16, 123-124); dokazuje se Kopernikovo slavensko, a ne njemačko podrijetlo (članak preuzet iz *Danice* god. X, br. 12)
140. Tadej Bulgarin [Fadej Venediktovič Bulgarin]: »Zakon, vjera, narav i običaji dunajskih Slavjanah u vrême njihovih navalah na istočno carstvo« (br. 42, 331-333; br. 43, 339-341; br. 44, 345-348) (isti tekst i u *Danici* XI/1845, br. 39-40)

III/1846.

141. Krunoslav Johanides: »Ivan Sobieski« (br. 27, 209); sonet u desetercima
142. Tadej Bulgarin [Fadej Venediktovič Bulgarin]: »Obći značaj doba preseljenja narodah. Od Tadea Bulgarina« (br. 34, 267-269; br. 35, 277-279); historiografska proza (preuzeto iz *Danice* XI/1845, br. 32-33)
143. Dr. P. Stiić: »Pogled u najstaria vrimena Česke dogodovštine«; legendarna proza (br. 45, 355-356)

IV/1847.

V/1848.

144. [Matija Ban]: »Česka povistnica. Ljubuša« (br. 37, 147-148; br. 38, 151-152); pripovijest o najranijoj češkoj povijesti na temelju izvora

II.5. Ostalo (Osmanlije, Mlečani, Francuzi, antička povijest, povijesni primjeri)

I/1844.

145. K. [Ante Kuzmanić]: »Dva primera slavoljublja« (br. 4, 26-28); povijesna proza, primjeri iz antike
146. Jan. Danilo: »Grof de Turn i Knez Marmont u Kaštilim« (br. 10, 76-77); proza o novijoj povijesti
147. K. [Ante Kuzmanić]: »Kraljevi i drugi poglavice koji su se vladanja odrekli« (br. 18, 140-141); popis i komentar
148. V. Churkovich, »Čudnovati zvonik svetoga Marka u Mletcim« (br. 36, 286-287); proza, povijest graditeljstva, od 9. do 16. st.
149. K. [Ante Kuzmanić]: »Nikoliko primirah ljubavi prama otačbini« (br. 43, 342-344); primjeri iz rimske povijesti
150. K. [Ante Kuzmanić]: »Dioklecian cesar rimski« (br. 45, 353-356; br. 48, 379-383); vrlo detaljan Dioklecijanov životopis koji prikazuje njegove ratove, progone kršćana i život poslije abdikacije; dominantno pozitivan ton o carevoj vlasti

II/1845

151. Stanko Vraz: »Hajduk i Vezir« (br. 10, str. 74); pjesma u deseteračkim katrenima s obrgljenom rimom

152. M. Medakovich: »Pohod Francuzah u Liku 1809 god.« (br. 15, 117-118); povijesna proza (isti tekst objavljen i u *Danici*)
153. V. Curkovich: »Mletci« (br. 19, 151-152); venetofilski esej o Veneciji s ponešto povijesnih motiva
154. Marko Marinovich: »Hrabrenstvo Antuna Loredana« (br. 35, 280); povijesna crtica o događaju iz 1474. u vrijeme mletačko-osmanskog rata
155. »Nejpprvi grof Szapary« (br. 46, 365-366); povijesna pripovijetka smještena u vrijeme opsade Beča 1683.; o kršćanskom oprost /odustajanju od osvete naslovnog junaka prema zarobljenom Hamsa Begu [ispod teksta stoji: »(Pripovĕsti za moje sinove)«]
- III/1846.
- IV/1847.
156. A. Kuzmanich: »Mihailo Aleksander nareĉeni knez Cernogorski« (br. 9, 72); povijesna legenda o pokrštenom sinu osmanskog sultana Murata III.
157. Shime Starĉevich: »Zidjanje templa u Jeruzalemu pod Julianom Cesarom« (br. 28, 163-164; br. 35, 190-191); povijesna proza

POPIS LITERATURE

Izvori

Danica ilirska: 1835. – 1849. Liber, Zagreb, 1970.-1972. [pretisak]

Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka. 1835. Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina.

<http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=547F90DE-4774-42A1-859C-D2B443E1A6CF>

Danica ilirska. 1836. – 1843. Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina.

<http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=13814fb3-98f0-4288-a955-ab22228233d>

Danica horvatska, slavonska i dalmatinska. 1843. – 1848. Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina.

<http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=d2e4bfc8-03b0-455f-bebc-2f6debc26ab2#>

Zora dalmatinska: [1844. – 1849.: u pet svezaka], prir. Maštrović, Tihomil; Mirić, Milan. Erasmus, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb, 1995. – 1999. [pretisak]

Zora dalmatinska. 1844. – 1849. Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina.
<http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=1485C980-43BD-4E00-8D9B-3BE35378D48B>

Sekundarna literatura

- Barac, Antun. 1954. *Hrvatska književnost: od Preporoda do stvaranja Jugoslavije. Knj. 1, Književnost ilirizma*. Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Batović, Šime, ur. 1995a. *Zora dalmatinska: (1844. – 1849.): zbornik radova sa Znanstvenog skupa 150. obljetnica Zore dalmatinske održanog u Zadru 13.-15. listopada 1994*. Matica hrvatska, Ogranak Zadar, Zadar.
- Batović Šime. 1995b. »Prilozi iz arheologije i povijesti u Zori dalmatinskoj«, *Zora dalmatinska: (1844. – 1849.): zbornik radova sa Znanstvenog skupa 150. obljetnica Zore dalmatinske održanog u Zadru 13.-15. listopada 1994*, ur. Batović, Šime. Matica hrvatska, Ogranak Zadar, Zadar, str. 163-192.
- Brešić, Vinko. 2019. *Hrvatska književnost 19. stoljeća*. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.
(<https://openbooks.ffzg.unizg.hr/index.php/FFpress/catalog/book/80>)
- Coha, Suzana. 2014. *Medij, kultura, nacija: poetika i politika Gajeve* Danice. Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Ježić, Slavko. ²1993. *Hrvatska književnost od početaka do danas: 1100 – 1941*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb.
- Šicel, Miroslav. 2004. *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća. Knj. 1, Od Andrije Kačića Miošića do Augusta Šenoae: (1750-1881)*. Naklada Ljevak, Zagreb, 2004.
- Šurmin, Đuro. 1903. *Hrvatski preporod. 1, Od godine 1790. do 1836*. Tisak Dioničke tiskare, Zagreb.
(<https://archive.org/details/hrvatskipreporo01urgoog/mode/2up?view=theater>)
- Šurmin, Đuro. 1904. *Hrvatski preporod. 2, Od godine 1836. do 1843*. Tisak Dioničke tiskare, Zagreb.
(<https://archive.org/details/hrvatskipreporo00urgoog>)
- Vrandečić, Josip. 2002. *Dalmatinski autonomistički pokret u XIX. stoljeću*. Dom i svijet, Zagreb.
- Živančević, Milorad. 1973. »'Danica ilirska' i njeni anonimni suradnici (Bilješke in tergo u povodu reprint izdanja)«, *Croatica*, god. 5, br. 5, str. 67-105.
- Živančević, Milorad. 1975. »Ilirizam«. U: Živančević, Milorad; Frangeš, Ivo. *Povijest hrvatske književnosti knjiga 4. Ilirizam. Realizam*. Liber, Mladost, Zagreb.

HISTORICAL TOPICS IN *DANICA ILIRSKA* AND *ZORA DALMATINSKA*:
TOWARDS THE RECONSTRUCTION OF THE IMAGERIES
OF THE CROATIAN REVIVAL PERIOD

A b s t r a c t

The starting point of this research are two assumptions: 1) that literary and cultural periodicals, especially in the 19th century, represent a suitable research model for the reconstruction of the imageries of their communication communities; 2) that the thematization of history in such publications reveals some of the fundamental attributes of the identity (self-image) of the communities in which these publications were created and/or for which they were intended. At the center of the research interest is the analysis of the presence and elaboration of historical topics in two leading periodicals of the Croatian revival movement: *Danica ilirska* and *Zora dalmatinska*. The analysis reveals some expected similarities – the strong presence of anti-Ottoman and Slavophile tendencies – but also some differences when it comes to other historical topics such as the Mongol invasion of Croatian lands in 1242, the Napoleonic wars and the thematization of Venetian history, which have been less emphasized in literary and cultural historiography. Finally, unlike *Danica ilirska*, *Zora dalmatinska* shows a strong interest in her own »regional«, Dalmatian history.

Keywords: Illyrian movement; cultural imagery; representation of history; *Danica ilirska*; *Zora dalmatinska*